

پیشی گرفتن درآمد گازی جمهوری آذربایجان از درآمدهای نفتی

بر اساس آمار رسمی، آذربایجان در نیمه اول سال ۷.۸ میلیارد دلار از فروش نفت خام و ۸ میلیارد دلار از فروش گاز طبیعی دریافت کرده است. بنابراین سهم نفت خام در صادرات ۴۳.۴ درصد و سهم گاز طبیعی ۴۴.۷ درصد بوده است.

به گزارش آران نیوز به نقل از خبرگزار تسنیم، کمیته دولتی گمرک آذربایجان شاخص های تجاری نیمه اول سال 2023 را اعلام کرد. بر اساس آمار رسمی، صادرات آذربایجان در نیمه اول سال 17 میلیارد و 968 میلیون دلار بوده است.

این شاخص نشان دهنده کاهش حدود نیم میلیارد دلاری یا تقریباً 3 درصدی نسبت به مدت مشابه سال گذشته است. واردات این کشور اما افزایش یافته است. در نیمه اول سال 2023 واردات آذربایجان 8 میلیارد و 198 میلیون دلار بود که این به معنای افزایش حدود 30 درصدی نسبت به مدت مشابه در سال 2022 است.

کاهش صادرات این کشور و افزایش واردات تأثیر جدی بر تراز تجاری داشت. تراز مثبت عملیات واردات و صادرات از 12.1 میلیارد دلار در سال گذشته به 9.8 میلیارد دلار در سال جاری کاهش یافته است.

برای اولین بار درآمد گاز بیشتر شد

گزارش فعلی کمیته گمرک آذربایجان به این واقعیت توجه دارد که درآمدهای گاز طبیعی در عملیات تجارت خارجی آذربایجان از درآمدهای نفتی در صادرات بیشتر است. بر اساس آمار رسمی، آذربایجان در نیمه اول سال 7.8 میلیارد دلار از فروش نفت خام و 8 میلیارد دلار از فروش گاز طبیعی دریافت کرده است.

بنابراین سهم نفت خام در صادرات 43.4 درصد و سهم گاز طبیعی 44.7 درصد بوده است. برای مقایسه: در شش ماهه نخست سال گذشته سهم صادرات نفت خام از کل صادرات 50.7 درصد و سهم گاز طبیعی 40.2 درصد بوده است. اگر فرآورده های نفتی نیز در نظر گرفته شود، 90.13 درصد از کل صادرات آذربایجان در سال جاری مربوط به صنعت نفت و گاز بوده است.

قیمت انرژی چگونه تغییر کرده است؟

از ارقام اعلام شده از سوی کمیته گمرکی آذربایجان مشخص است که صادرات نفت خام و گاز طبیعی نسبت به سال گذشته کاهش حجم داشته است. اما برخلاف نفت، افزایش قیمت گاز طبیعی باعث افزایش درآمد آذربایجان از صادرات گاز شده است.

آذربایجان در شش ماهه نخست سال گذشته 12.9 میلیون تن نفت به کشورهای خارجی فروخته است. درآمد این کشور از این فروش 9.4 میلیارد دلار بوده است. به طوری که در سال گذشته فروش هر تن نفت به طور متوسط 725 دلار برای این کشور درآمد داشته است. آذربایجان در سال جاری 12.8 میلیون تن نفت به کشورهای خارجی صادر کرد و در ازای آن 7.8 میلیارد دلار درآمد کسب کرد. بنابراین میانگین قیمت صادراتی هر تن نفت حدود 610 دلار بوده و نسبت به سال گذشته 115 دلار کاهش داشته است.

آذربایجان در نیمه اول سال 10.9 میلیارد مترمکعب گاز طبیعی به کشورهای خارجی ارسال کرده است. این رقم در سال گذشته 11.3 میلیارد مترمکعب بود. درآمد این کشور از صادرات گاز طبیعی از 7.4 میلیارد دلار به 8 میلیارد دلار نسبت به سال گذشته افزایش یافته است. به عبارت دیگر، میانگین ارزش صادرات هر هزار مترمکعب گاز از 655 دلار به 733 دلار افزایش یافت.

آیا افزایش صادرات گاز مشکلات را حل می کند؟

کارشناسان سال هاست که می گویند مشکل اصلی اقتصاد آذربایجان وابستگی به منابع انرژی است. هر ساله تقریباً 90 درصد صادرات و 50 درصد بودجه این کشور از طریق درآمدهای انرژی تأمین می شود.

در این راستا آذربایجان یکی از کشورهای وابسته به درآمدهای انرژی در جهان محسوب می شود. دولت این کشور نیز به این مشکل واقف است و اگرچه در بسیاری از اسناد توسعه راهبردی، توسعه بخش غیرنفتی را هدف افزایش درآمد صادراتی کشور قرار داده، اما نتوانسته به این هدف دست یابد.

برابری درآمدهای گاز طبیعی آذربایجان با درآمدهای نفتی می تواند خطرات پیش روی اقتصاد این کشور را در دوره هایی که قیمت نفت در بازارهای جهانی به شدت کاهش می یابد، به طور نسبی کاهش دهد.

همچنین باید در نظر داشت که صادرات گاز طبیعی نیز مربوط به حوزه انرژی است و ریسک هایی که برای بازار نفت وجود دارد شامل این بازار نیز می شود. بنابراین، این خطرات همیشه برای اقتصاد آذربایجان مرتبط خواهند بود، مگر اینکه مناطق خارج از بخش انرژی توسعه پیدا کنند.

نباید فراموش کرد که افزایش شدید قیمت گاز طبیعی در چند وقت اخیر مربوط به جنگ روسیه و اوکراین است. پس از حمله به اوکراین، بسیاری از کشورهای غربی واردات از روسیه را متوقف کردند و در عین حال تولید انرژی جایگزین را گسترش دادند.

در این راستا، در آینده نزدیک حامل های انرژی سنتی دیگر نقش بی بدیلی در تقاضای انرژی جهان نخواهند داشت. از سوی دیگر، تولید نفت آذربایجان در سال های اخیر به طور مستمر در حال کاهش بوده است. این عامل بر درآمد انرژی این کشور نیز تأثیر می گذارد.

هشدار بانک جهانی

بانک جهانی در سند خود در مورد اقتصاد آذربایجان از خطرات ناشی از چنین مسائلی صحبت می کند. این بانک بیان می کند که تنوع دارایی ها در آذربایجان در سطح لازم نیست و سهم بخش غیرنفتی/غیرگازی در رشد محدود است.

در حال حاضر 90 درصد درآمدهای صادراتی این کشور به هزینه بخش نفت و گاز تشکیل می شود. در چنین شرایطی، شبیه سازی بلندمدت رشد بانک جهانی نشان می دهد که در صورت عدم اتخاذ سیاست های جدی برای حل مشکلات ذکر شده، میانگین رشد اقتصادی سالانه آذربایجان در سال های 2024-2050 ممکن است تنها 0.5 درصد باشد.

از نظر شاخص های سرانه، این پیش بینی حتی کمتر از آن سطح است. بانک جهانی پیش بینی می کند که رشد سرانه تولید ناخالص داخلی از یک درصد شروع شده و در اواسط دهه 2030 به صفر برسد.

در نتیجه تولید ناخالص داخلی سرانه از 5900 دلار آمریکا در سال 2020 به 6500 دلار آمریکا در سال 2050 افزایش خواهد یافت. این بدان معناست که رشد تجمعی طی 30 سال تنها 11 درصد است. افزایش 11 درصدی در یک دوره 30 ساله بسیار کم در نظر گرفته می شود.

به گفته کارشناسان بانک جهانی، اگر دولت آذربایجان برای افزایش بهره وری و توسعه سرمایه انسانی در بخش غیرنفتی/غیرگازی تلاش کند، می توان رشد را احیا کرد. بهبود مدیریت اقتصادی و افزایش سرمایه گذاری در سرمایه نهادی می تواند اقتصاد آذربایجان را در سال های آینده از تهدیدات نجات دهد. اگر همه این ها محقق نشود، رشد درآمدهای گاز طبیعی منجر به توسعه اقتصادی پایدار در این کشور نخواهد شد.